

Jeruusalemma sündroom.

Meelis-Lauri Erikson

Jerusalem syndrome is a group of mental phenomena involving the presence of either religiously themed obsessive ideas, delusions or other psychosis-like experiences that are triggered by a visit to the city of Jerusalem. It is not endemic to one single religion or denomination but has affected Jews, Christians and Muslims of many different backgrounds.
Wikipedia.

Me kohtusime Fred Simenesiga kunagise Ilusa värava juures. See oli esimest korda, ja esimest korda oli pärastlõunane palavus nii palju järele andnud, et võis üldse välja minna. Me pidasime siestat - siestat, mil "ainult hullud koerad ja inglismannid ringi jooksevad". Öhtu eel, kui päike oli alla vajunud, kui võis end kosutada kuuma teega, kui tänavad kütsid alt üles, mitte enam päike ülevalt alla, siis saime kokku.

Tegelikult olime kohtunud juba lennukis. Tema tuli New Yorkist (kust mujalt), mina Frankfurtist (kust mujalt). Istusime ümber Roomas ja nii sattusimegi lennukis kõrvuti istuma. Tal on täiesti tüüpiline juudi nägu suurepärase semiidininaga, aga nimeks Fred. Ükskord võtsin julguse temalt ta nime kohta küsida. Ja mis te arvate, mida ta vastas?

"Ja mis te siis arvate," vastas ta. "Ma olen tavaline Crown Heightsi juut, loomulikult on mul nimeks Fred. Ega te ometi arvanud, et mu vanemad panevad oma teisele pojale nimeks Haim või Šmuel? Minu ilmalikud vanemad? Isegi seal... Heightsis!" Leppisime kokku, et kohtume Jeruusalemmas, Müüri ääres. Juudi jaoks on teadagi vaid üks Müür, eksida pole võimalik.

"Jah, minu vanemad," ütles ta seekord. "Nad olid Euroopast põgenenud juba enne Katastroofi. Neil vedas. Nii öeldakse ju. Mäletan, mu isa ütles ikka, et tegelikult ei tähenda see midagi. Eks tal jäid ju nii paljud sinna... Kas te teadsite, et Simenes oli kunagi väga arvukas suguvõsa Jidišlandis? Jah, ma tean, see on küll pigem sefaradi-juudi nimi, aga elasime ikkagi seal. Poolas. Ja Valgevenes. Kuigi Valgevene haru oli vaene nagu nad kõik seal... Poola haru aga oli jälle rikas. Aga mis vahet seal oli? Mitte mingit. Isa ütles ikka, et meie, juudid, oleme kirglik rahvas. Oleme kirglikult armastanud Stalinit ja kirglikult armastanud Jumalat, kuid ahju aeti meid ühtviisi, nii ta ütles. Aga meil vedas. Eks seepärast me saamegi siin teiega üldse rääkida, kas pole?" Aga ma olin kõiki neid lugusid juba kuulnud ju palju kordi. Ja need olid kõik ühesugused lood. Niisiis läksime teed jooma.

Umbes sel ajal, kui pärastlõunane kuumus oli haripunktis, müürid õhkasisid leitset ja maa virvendas; kui päike pidi muutuma vereks - selliseks vereks, mis imbub läbi vanade haavasidemete, mitte purskuv värsket veri - umbes sel ajal avanesid korraka linnaväravad, paiskusid valla. Lepituspäha oli samuti haripunktis ja templist saabus "kõlvuline mees". Ta talutas jämeda takuse kõie otsas kitse, kellele oli sarvedesse seotud punastest õitest pärg. Mees talutas kitse koos ühe preestriga ja rahvahulga huilgamine muutus korraka kuuldavaks. Nagu oleks keegi hääle sisse lülitanud. Virvendavas kuumuses liikus rongkäik väravast välja. "Kõlvuline mees" peaaegu alasti, vedades tõrkuvat kitse. Siis üleni valges rõivais preester, kelle suu liikus pidevalt, kuid rahvahulga kisa tõttu polnud midagi kuulda. Rahvas järgnes siiski aupaklikus kauguses nagu mulle näis. Ma ei suutnud enam seista; istusin tee äärde kivile, varju leida polnud kuskilt. Jõudnud teatava kauguseni linnaväravaist jäi kitseajaja seisma, preester tõstis käed nagu õnnistamiseks ja ka kits jäi seisma. Kuid rahvahulk hakkas tema suunas kive pilduma, "kõlvuline mees" tõstis häält ja vehkis metsikult kätega, preester laulis mingit kummalist üksluist loitsu ning kits põikas kaugemale, jäi seisma ning hakkas aeglaselt ja siis üha kiiremini eemalduma. Korra nägin ta verdunud punnsilmi, tema tolmust paksu kasukat, pulstis karvu ripnemas, seda punast pärga sarvede vahel ja mulle jõudis teadvusse rahvahulga rütmiline kisa: "Lazazel! Lazazel! Lazazel!" Taevas lõhenes ja maa kõikus.

Teisel korral saime Müüri juures kokku taas õhtul. "Vaadake nüüd neid," hakkas ta jälle peale. "Vaadake vaid neid seal oma Ljubawichi hassiidi järeltulijaid lapserdakkides ja kanalisatsiooniluugi-suuruste karusnahamütsidega. Igatüks arvab salajas, et tema kuulub ka sellesse

pühasse jääki, millest kord kirjutas Jesaja, eh! Aga teate, ma olen vist lihtsalt neile kade. Neil seal on, mida nutta. Ja keda nutta, aga minul... Ehh!"

Julgesin küsida, et mida ta siin ometi teeb, kui ta seda paika niiväga põlgab?

"Mina olen ärimees," vastas ta. "Mul on äriasju ajada Haifas ja selles uues linnas, Tel Avivis, aga siia pidin ma ju loomulikult ka tulema! Aga mida ma siit leidsin? Liiga raske õhk. Liiga kirglik. Liiga palju inimesi, meid on üldse liiga palju sel maamunal, mis? Ümberringi on vaid halamine ja kisa ja pühadus ja... ja praehais tänavatel! Kõik on liiga kuum, liiga kitsas, mitte keegi ei mahu siia õieti ära. Pole ime, et araablased meid vihkavad. Kuigi juudid vihkavad araablasi kah!" Ta puhkes järsku naerma. "Ja teate, mis!" hüüdis ta. "Üks rabi ütles mulle... jõudsin siin juba tutvuda igasugustega... ütles mulle, et meile oleks parem, kui araablased kõik kristlasteks hakkaks. Et siis oleks nendega kergem toime tulla! Mine tea, ehk on tal isegi õigus." Ta pidas pausi, silmitsedes rahvast Müüri ääres. "Seal nad nüüd on, ehh!" Vaatasime koos.

"See rabi, muide, kuulub mingisse ühingusse, nad on juba aastaid hoolega ettevalmistusi teinud Templi taastamiseks. Kujutate ette! Nad on juba valmis nikerdanud oma uurimid ja tummimid ja kogu muu hookuspookuse. Ma siis küsisin temalt, miks nad seda teevad? Ma ju pole mingi ajakirjanik, aga eks nad ole nendega harjunud ja sellega ka, et kõik seda neilt küsivad. Aga ei, minuga oli ta aus; ta vastas, et me taastame Templi, Kolmanda Templi, eks ole, aga ainult siis, kui araablased tulevad ja seda meilt paluvad! Aga me peame valmis olema! Hea vastus, ütleksin." Ta vaikis jälle.

"Aga teate, milles on tõeline häda? Selle riigi tõeline häda? Selles, et riigipiirid ei jookse mitte maad mööda, vaid mööda inimesi, kes siin elavad! Gaza sektor ja Läänekallas, ehh! Asi pole üldse selles; ei peagi siia kohale sõitma, et seda taibata!" Kehitasin õlgu ja ütlesin, et ju tal on õigus. Siis läksime teed jooma.

Aga ööd on siin rahulikud. Võib rahulikult katusel lebada ja taevasse vahtida. Nii palju tähti ei saa taevas mitte kuskil maailmas näha! Kuni tõuseb kuu ning hakkab vaikselt jalutama mööda taamal mustavaid Juuda mägesid, kuu on kindlasti naissoost. Kuid praegu pole kuu veel tõusnud ja kõik on väga pime, tähevalgusest jääb siiski liiga väheseks. Kõik on vaikne, kõik on vaibunud. Ainult tsikaadide koor on meeletu. Pimedus, soe pimedus ja tsikaadid on võtnud linna. Matnud selle enda alla. Ja nüüd on lausa tunda, kuidas see maja ja see katus hakkab vaikselt triivima mööda pimedusemerd. Või ei, see on pigem pimedusekõrb - ääretu lainjas tasandik.

Niisama vaikselt kostis ka häälpimedusest. Võibolla tema nägi mind, aga mina teda küll mitte. Istusin vaikselt, kui korruga tundsin, et ma pole siin ükski. Võimatu - katusele ei suuda ronida ükski loom ja ühtki inimest siin ammugi pole! Kuid ma kuulsin kerget rõivakahinat selgesti. Tundsin kellegi raskust enda kõrvale vajumas selgesti, kellegi hingamist - või kujutasin seda vaid ette. Vaikselt hakkas kostma häälpimedusest. Aga me vaikisime ka. Vaikisime kaua, vaadates tähti ja pimedat linna. Kaugemal, Kindluse juures võis vaid aimata vilkuvaid tulukesi. "Tulukesed!" mõtlesin ma. Ja siis me rääkisime. Me rääkisime väga-väga vaikselt. Küsimus kasvas välja vastusest ja vastus küsimusest. Aga mitte arami keeles ei rääkinud ta, justkui soovist oma sõnu paljundada..... "Amen, amen, lego soi," ütles ta oma laulva Galilea hääldusega, siis kõlaski see nagu laul. "Ean me tis gennethe anohen, ou dynathai eidein teen Basileian tou Theou!" See kõlas vaevalt tsikaadidest valjemini, aga siiski selgelt. Kuu oli just tõusnud ja muutus korruga hiigelsuureks, ma nagu sulasin sellesse.

Kolmandal korral kohtusime otse Natan Straussi ja Mea Shearimi nurgal. Oli hommik. "Tulge," ütles ta mulle kohe. "Tulge! Lähme siit minema, ma ei või seda kannatada!" Ta haaras mul hõlmast peaaegu ägedalt ja igal juhul ebaviisakalt. Aga lasin end kaasa kiskuda. Seda enam, et ta näis tuikuvat. Samm oli ebakindel ja ta komistas mitu korda. Alles tükk maad eemal jäi ta seisma, toetudes minu vastu. Tema pikk nina oli korruga mu õla vastas ja kui ta oligi purjus, siis igatahes mitte alkoholist.

"Teate, ma leidsin haa!" ütles ta õhinal. Ma vaatasin teda arusaamatuses. "Jajust! Ma leidsin haa, tõelise haa!"

"Te tahate öelda, et käisite Hauakirikus!" ütlesin ma.

"Ah, mis! Ei muidugi mitte seal," ütles ta. "Seal on ju teadagi mis! Turistide hordid, igaüks pöörab tobedalt ringi enne sisenemist ja laseb järgmisel endast pildi teha. Giidid säutsuvad maailma kõigis keeltes. Kõigis maailma pagana paabeli keeltes. Hulk mustades ürpides vanamutte pomiseb palveid. Iga kirik omas nurgas, vaen on nii paks, et seda võiks lausa noaga lõigata! Te olete ju seal käinud!?" Noogutasin vaid. Teadsin juba, mis see on. Ka mul oli seda olnud...

"No siis te teate! Aga ma pean homme tagasi lendama, täna õhtul lähen Tel Avivi tagasi, ei, mitte täna õhtul, vaid nüüd kohe, buss läheb kümne minuti pärast. Ei, parem võtan takso!" Nüüd tõstis ta häält, et tänavamürast üle karjuda. "Ja seal ei olnud kedagi! Mitte kedagi, täielik tühjus! Kaljukoopas... Kiidetud olgu Issand! Mitte kedagi! Võtke! Võtke see! See on sealt!" Ja ta pistis mulle pihku alles päikesesooja kivikese.

Ta tormas mingis suunas minema. See kivike on mul ikka veel alles ja see on ikka veel soe.